

När vuxna larmar – ungas tankar kring orosanmälan

MASKRO
OSBARN

INNEHÅLL

Inledning	4
Bakgrund	4
Att göra en orosanmälan	6
Före en orosanmälan	7
Tillgänglighet och tillit	7
Information och delaktighet	8
Tystnadsplikt vs anmälningsskyldighet	10
Samverkan inom skolan	11
Under en orosanmälan	13
Att komma hem efter en orosanmälan	13
Att behålla tilliten	14
Efter en orosanmälan	16
Blir det bättre?	16
Samverkan	17
Skolans roll	17
Slutord från Maskrosbarn	18

Inledning

För många barn är en orosanmälan bland det mest skrämmande de kan vara med om. Det väcker starka känslor av rädsla, skam och oro för vad som ska hända – både hemma och i kontakten med vuxenvärlden. Samtidigt är orosanmälningar ett av de viktigaste verktygen samhället har för att skydda barn som far illa. När en vuxen misstänker att ett barn inte har det bra är det inte bara en möjlighet utan en skyldighet att agera. Det kräver mod att våga anmäla – men också omtanke och kunskap för att göra det på ett sätt som blir så bra som möjligt för barnet.

Vuxna i skolan är några av de viktigaste personerna i barns liv – framför allt för de barn som har det jobbigt hemma. Skolan ska vara en plats där barnet kan känna sig trygg, sedd och bekräftad. Många vuxna som jobbar i skolan berättar att det inte alltid är lätt att möta barn i svåra hemsituationer. De beskriver svårigheter som att inte veta vilka tecken de ska leta efter för att upptäcka dem som har det svårt hemma och att det ibland kan vara svårt att fråga barnen hur de mår. Många nämner även att de inte har rätt verktyg för att kunna ta hand om barnen på bästa sätt efter att de öppnat upp sig om sin situation.

I de fall barn berättar om något som gör dig som vuxen i skolan orolig, så behöver skolan agera på det, genom att göra en orosanmälan till socialtjänsten. Att göra en orosanmälan kan för många upplevas svårt. Flera beskriver att de inte vet hur de ska prata med barnet om sin oro eller hur man på bästa sätt beskriver för barnet vad en orosanmälan innebär.

I den här lägesrapporten kan du läsa om ungdomars syn på orosanmälningar som görs av skolan och hur den processen kan förbättras. Rapporten och det medföljande materialet i Elevhälsoboxen är framtaget av ungdomar för att vara ett stöd för dig som jobbar inom

skolan. Materialet kan självklart användas av flera professioner. Elevhälsoboxen innehåller stödmaterial som hjälper skolpersonal att uppmärksamma barn som har det jobbigt hemma, exempel på hur vuxna i skolan kan inkludera barnen i processen när en orosanmälan görs, samt tips på vilket sätt skolan kan hjälpa barnet under processen och ge rätt stöd.

BAKGRUND

Ungas psykiska ohälsa ökar kraftigt. Det slås fast i ett flertal rapporter och undersökningar från de senaste åren, och är ett allvarligt problem som engagerar och oroar många idag. Flera professioner arbetar med att förebygga ohälsa hos unga eller ge insatser till dem som redan mår dåligt. Dessvärre upptäcker personal på Maskrosbarn alltför ofta att det är ett arbete som genomförs utan att involvera barn och unga själva. Vuxna med goda intentioner vuxengissar vad unga behöver för att den negativa utvecklingen ska vända. Hos Maskrosbarn finns en övertygelse om att ungdomarna själva måste få vara med och utveckla lösningar för att skapa en bestående förändring.

Metod

När Maskrosbarn, med start 2023, genomförde ett större utvecklingsarbete på temat psykisk hälsa bland unga, identifierades elevhälsan som en central del av lösningen framåt. Maskrosbarn inledde därefter ett samarbete med elevhälsan i Göteborgs stad för att arbeta vidare med frågan. I workshops tillsammans med ungdomar, elevhälsan och socialtjänstens mottagningsgrupp formulerades en gemensam problembild kring ungas psykiska ohälsa. Under arbetsmöten delade ungdomar sina negativa erfarenheter av orosanmälningar, vilket ledde till att arbetet kom att fokusera på hur processen kan bli bättre framåt. Detta arbetssätt är en del av Maskrosbarns delaktighetsmodell, där målgruppen

OM MASKROSBARNNS PÅVERKANSARBETE

Rapporten har tagits fram som en del av Maskrosbarns påverkansarbete tillsammans med unga i målgruppen. Maskrosbarns påverkansarbete utgår helt ifrån barn och ungdomars egna erfarenheter, åsikter och synpunkter. Maskrosbarn jobbar med att skapa förutsättningar för ungdomar i vår verksamhet att driva igenom förändringar i samhället. Ungdomarna deltar aktivt i organisationens arbete både externt och internt genom att bland annat delta i workshops, referensgrupper, panelsamtal samt möten med politiker och beslutsfattare. I december 2023 inrättade Maskrosbarn även ett ungdomsråd där flera engagerade ungdomar från verksamheten får möjlighet att fördjupa sig extra i påverkansfrågor.

tillsammans med professionen får formulera en problembild för att sedan diskutera lösningar. På så sätt skapas en lägesbild som är väl förankrad med såväl professionen som med ungdomar och säkerställer att de lösningsförslag som tas fram ligger i linje med målgruppens problemformulering.

”Det kändes läskigt men ändå skönt att dom tog mig på allvar.

Lägesrapporten baseras på åtta workshops genomförda 2023-2024 med ett 50-tal ungdomar från Maskrosbarn och ett 30-tal yrkesverksamma vuxna från skola, socialtjänst och civilsamhället. Arbetet har även tagit avstamp i Maskrosbarns tidigare utvecklingsprojekt inom området, liksom i Maskrosbarns samlade erfarenheter av att ha lyssnat och bemött 1000-tals barn genom åren med erfarenhet av skolan.

OM MASKROSBARN

Maskrosbarn är en rikstäckande barnrättsorganisation som sedan 2005 har arbetat med att förbättra levnadsvillkoren för barn och ungdomar med föräldrar som har ett missbruk, psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Tillsammans med ungdomarna, och på barns uppdrag, bedriver Maskrosbarn även ett påverkansarbete med syfte att förbättra lagar, processer och system.

Delaktighet – en del av lösningen

De vuxna professionella som medverkat i Maskrosbarns arbete med Elevhälsoboxen möter barn och unga dagligen i sitt arbete, men får sällan chans att prata om problem och lösningar på en övergripande nivå. När de möter barn i sitt arbete är fokus ofta på den enskilde ungdomens mående och problem. Under arbetet med materialet kunde istället strukturella problem och lösningar belysas. De vuxna som deltog har uttryckt att de fått nya perspektiv på sitt eget arbete. De uttryckte även stor beundran för ungdomarnas mod och klokskap. Även ungdomarna fick med sig många nya insikter under arbetets gång. En av ungdomarna sa i slutskedet av projektet ”det här är första gången jag förstår att socialtjänsten vill mig väl”. En sådan insikt visar hur avgörande det är att skapa möten mellan ungdomar och professionella för att bygga ömsesidig förståelse och gemensamt driva förändring.

ATT GÖRA EN OROSANMÄLAN

Flera yrkesgrupper som arbetar med barn, till exempel inom skola eller hälso- och sjukvård, har enligt socialtjänstlagen en skyldighet att anmäla oro när de misstänker att ett barn far illa, genom en orosanmälan. De flesta barn och unga som deltar i Maskrosbarns verksamhet har erfarenheter av att vuxna har anmält oro för deras situation, något många i efterhand är tacksamma för. Ungdomar uttrycker en stark önskan om att bli sedda och att någon vuxen agerar, samtidigt som de vittnar om negativa upplevelser kopplade till hur själva orosanmälan hanterats. Maskrosbarn har samlat ungdomarnas tankar kring vad som kan vara svårt i processen – men också hur en orosanmälan kan göras på ett sätt som blir så bra som möjligt för den det gäller. Avsnitten i rapporten är indelade i före, under och efter en orosanmälan.

Före en orosanmälan

”Jag förstår varför man gör orosanmälningar och varför lagen är utformad som den är men än idag har jag blandade känslor kring hur det hanterades i mitt fall och om det inte kunde ha varit annorlunda.”

TILLGÄNGLIGHET OCH TILLIT

För att ett barn ska våga berätta om en svår hemsituation krävs tillit – något som tar tid att bygga upp. Både kuratorer och ungdomar lyfter utmaningar i att skapa en trygg relation, särskilt när kuratorn har ansvar för många elever och ibland arbetar på flera skolor samtidigt. Ungdomarna upplever att kuratorn ofta är svårtillgänglig, dels för att de sitter avsides, exempelvis i en avlägsen korridor, dels för att de endast finns på plats vissa dagar och under begränsade tider.

”Kuratorn är på plats på tisdagar och torsdagar men då har hon möten halva dagen så det känns typ omöjligt att bara titta in.”

Kuratorerna beskriver hur viktigt det är att bygga relationer för att skapa tillit så att eleverna därmed kan öppna upp sig men att det ibland kan vara utmanande att hitta den tiden. Det är även centralt för ungdomarna att de känner en tillit till kuratorn och de beskriver också att personkemin kan vara avgörande. Ungdomar beskriver att de inte har en relation alls till kuratorn utan att det är andra vuxna på skolan som är trygga personer för dem och att det känns svårt och lite konstigt att öppna upp sig om sin hemsituation för till exempel en lärare.

Rädsla för konsekvenser

Många av ungdomarna beskriver att de dragit sig för att berätta om sin hemsituation då de inte vill göra föräldrar arga eller ledsna och inte vill avslöja familjehemligheten eller svika familjen. Det kan därför krävas många frågor innan ungdomen berättar om sin hemsituation. Ungdomarna poängterar hur viktigt det är att det är de vuxna som är drivande och vågar fråga hur det är och hur de mår. De allra flesta vill bli hjälpta och få stöd i sin situation men rädslan och oron är stor vilket medför att det krävs återkommande försök för att ungdomarna ska känna att de kan berätta.

Rädsla att mista förtroendet

När ett barn väl berättat, och en orosanmälan kan vara aktuell, känner många kuratorer oro för att relationen med elever och vårdnadshavare ska påverkas negativt. Flera kuratorer beskriver det som utmanande att hitta balansen mellan att ta oro på allvar och agera å ena sidan, samt att behålla det förtroende man fått i och med att eleven öppnat upp sig å andra sidan. Även ungdomarna har erfarenheter av att känna sig svikna av kuratorn när de berättat något i förtroende och att de inte förstått vilka konsekvenser det skulle få.

Att undanhålla det värsta

Andra ungdomar beskriver att de tror sig veta var gränsen för en orosanmälan går och att de därför bara berättar delar av sina problem men

hemlighåller det värsta för att undvika en anmälan. Ungdomarna beskriver att det är skönt att få prata av sig lite, men att de inte vågar och orkar berätta allt av rädsla för att det skulle bli mycket värre hemma då – att vårdnadshavare blir arga, besvikna eller skuldbeläggande. För att skydda sig själva väljer de därför att inte berätta allt, även om de behöver mer hjälp än de vågar be om.

INFORMATION OCH DELAKTIGHET

”Socialtjänsten är en myndighet som är till för barn, men barnen får nästan aldrig höra om dem i skolan.”

Flera ungdomar berättar att de upplever en avsaknad av information om socialtjänsten i skolan. De menar att det borde finnas betydligt mer allmän information till alla elever om vad socialtjänsten gör och hur den fungerar. En ökad kunskap skulle, enligt ungdomarna,

minska stigma för dem som behöver stöd och bidra till att avdramatisera kontakten med socialtjänsten. Att besöka socialkontoret borde kunna likställas med att gå till vårdcentralen, anser ungdomarna.

Informera mera

För att uppnå detta föreslår ungdomarna exempelvis studiebesök på socialtjänsten under skoltid eller att representanter från socialtjänsten kommer till skolan för att berätta om sitt arbete. De uttrycker också en önskan om att få ta del av positiva berättelser från barn och unga som vågat söka stöd tidigare.

Personlig kommunikation

Utöver behovet av allmän information till alla elever, lyfter ungdomarna vikten av tydlig och personlig kommunikation om en orosanmälan blir aktuell. Vissa berättar att de inte fått veta att en anmälan skulle göras, utan fått kännedom om det först när deras förälder blivit kontaktad av socialtjänsten. Denna upplevelse har känts som ett svek. En ungdom beskriver det som ”ett hugg i ryggen av någon jag öppnat upp mig för.”

Information i förväg

Ungdomarna betonar vikten av att få information i förväg om att en anmälan ska göras, vad den innehåller och när den ska skickas in – för att kunna förbereda sig mentalt. Det är också avgörande att kuratorn förklarar vilken typ av hjälp som barnet kan få. Ungdomar upplever ofta socialtjänsten som skrämmande, särskilt när de inte vet vad som väntar. Bara ordet ”orsanmälan” väcker starka känslor och många tankar. Därför är det viktigt att ungdomen får så tydlig och konkret information som möjligt om hur processen går till.

“Det handlar om att få ett ansikte på vilka soc är, för allt jag vet om socialtjänsten är rykten. Jag har inte fått någon information som kommer från soc, staten eller skolan. Jag vet nog inte ens vad dom gör? Vi får lära oss vad ungdomsmottagningen är men inte vad soc är.”

Både ungdomar och kuratorer är överens om att det är önskvärt att tillsammans besluta när en anmälan ska skickas in. Det ökar barnets delaktighet i processen och minskar risken för missförstånd eller att anmälningar görs på fel grunder.

Tydliggöra processen och skapa delaktighet

Kuratorerna understryker också vikten av att barn får relevant information om anmälan och att det är viktigt att förklara processen tydligt och vara lyhörd. De betonar behovet av att förbereda samtalet på ett inkännande sätt och att lyssna in barnet. Samtidigt beskriver de utmaningen i att skolan har begränsad insyn i socialtjänstens arbete, vilket kan försvåra möjligheten att förklara för barnet vad som sker.

En annan utmaning som kuratorerna lyfter är att det kan vara svårt att få med hela bilden och barnets perspektiv. Det kan också vara svårt att få barnen att känna sig delaktiga, sedda och förstådda. Kuratorerna uttrycker frustration över att ibland inte kunna ge barnet tillräcklig

trygghet i vad som kommer att ske. Detta blir särskilt påtagligt när oron gäller våld eller övergrepp, då många skolor har som rutin att agera snabbt och inte informera barnet om vad som planeras – i syfte att skydda barnet.

Kuratorerna beskriver även att det kan vara svårt att i orosanmälan formulera sig på ett sätt som känns respektfullt för barnet och föräldrarna. Men både ungdomar och kuratorer är eniga i att det är viktigt att försöka. I de fall det är möjligt är det en stor fördel om ungdomen får läsa anmälan innan den skickas in. Det ger en chans att förstå vad oron bygger på och att kontrollera att kuratorn har uppfattat situationen på rätt sätt.

TYSTNADSPLIKT VS ANMÄLNINGSSKYLDIGHET

Ungdomar betonar vikten av att kuratorn tidigt i kontakten informerar om sin anmälningsskyldighet och vad den innebär. Många ungdomar utgår från att kuratorn har tystnadsplikt i alla lägen och har svårt att förstå hur denna förhåller sig till skyldigheten att anmäla oro för ett barn. Flera beskriver att de trodde att kuratorn inte skulle föra vidare något de berättade – och att de blev chockade när de insåg att det inte stämde.

Samtidigt upplever flera kuratorer att det kan vara svårt att hitta rätt tillfälle att ta upp anmälningsskyldigheten. Kontakten med en elev inleds ofta försiktigt och lite trevande, och det kan då kännas olämpligt att redan från början prata om anmälningar och skyldigheter. I vissa fall utvecklas samtalet snabbt till att handla om allvarigare ämnen – innan kuratorn hunnit informera om sin anmälningsplikt. Andra kuratorer uttrycker oro för att barn inte kommer

att våga berätta om svåra hemförhållanden om man pratar om sin anmälningsplikt redan i början av kontakten.

Ungdomarna menar dock att öppenhet från början är viktig, och att kuratorn bör vara tydlig med vilket ansvar de faktiskt har. De anser att barn kommer att våga berätta ändå – så länge tilliten finns.

SAMVERKAN INOM SKOLAN

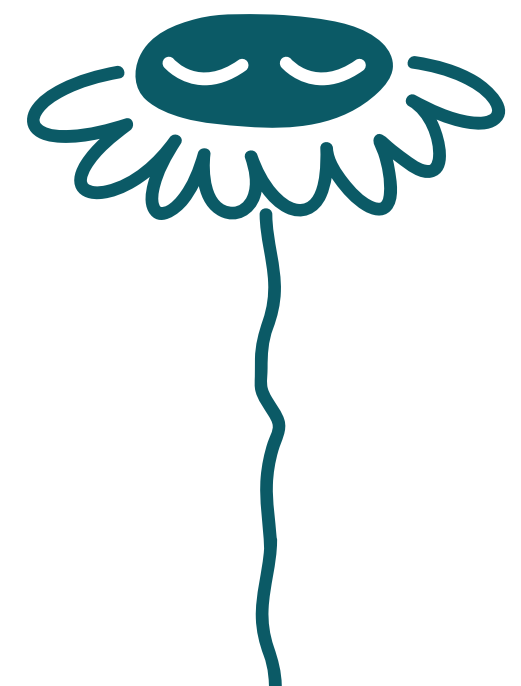
Ett gemensamt tema bland kuratorer, socialtjänst och ungdomar är att det ofta råder osäkerhet kring var gränsen går för när en orosanmälan bör göras. Kuratorer lyfter att det ibland kan vara svårt att avgöra när oron är tillräcklig för att motivera en anmälan. Det är ofta en komplex bedömning, och många beskriver att de känner sig ensamma i beslutet om vilken oro eller vilka problem som faktiskt kräver en anmälan.

Vem bär ansvaret i praktiken?

Även ungdomarna uttrycker tveksamhet kring orosanmälningar. De kan ibland uppleva att anmälningar görs på fel grunder eller att kuratorn inte riktigt förstår deras situation. Vissa ungdomar beskriver att processen går för snabbt och att de inte är redo för de förändringar som en orosanmälan kan innebära. Samtidigt betonar ungdomar inom Maskrosbarns verksamhet vikten av att vuxna faktiskt gör orosanmälningar.

Ungdomarna lyfter även att de ofta har en närmare relation till sina lärare och mentorer än till skolkuratorn. De beskriver att det i första hand är en lärare de öppnar upp sig för när det gäller mående och situationen hemma. Men när läraren väl fört informationen vidare till elevhälsan eller kuratorn, upplever de att läraren ”släpper taget”.

”Dåligt var att de ringde och informerade mamma och att jag behövde gå hem dessa dagar och att utredning tog så lång tid, men jag behövde vara hemma under den tiden. Dåligt var också att många personer betedde sig som att de anmälde min mamma och inte oro för mig, (...) jag tror min relation till min mamma kunde ha varit bättre idag om min mamma inte kände sig huggen i ryggen och om de som orosanmälde mig och de som utredde orosanmälningar hade förklarat processen och utgångspunkten i första hand till mig men även till henne. En orosanmälan är varken enkel för barnet eller för föräldern, och om det ska bli bra så tycker jag att varken den ena eller den andra parten ska försummas.”

Rutiner och kommunikation mellan yrkesroller är avgörande

I rapporten Skolkurage (Maskrosbarn, 2019) uttrycker lärare att deras främsta uppdrag är att undervisa och att de ofta saknar både kompetens och tid för att stötta elever som mår dåligt. I arbetet med Elevhälsoboxen bekräftar många kuratorer den bilden – de beskriver hur lärare ofta vill lämna över ansvaret när de uppmärksammat att en elev inte mår bra. Då blir det avgörande att skolan har välfungerande rutiner för samverkan mellan olika yrkesgrupper, så att varje barn får ett så bra bemötande som möjligt.

Även om det ofta är kuratorn som enligt skolans rutiner ansvarar för att lämna in orosanmälan till socialtjänsten, uttrycker ungdomarna att det är mycket viktigt att läraren inte försvinner ur bilden.

Ungdomarna menar att det skapar oro och osäkerhet i relationen till de vuxna när skolans olika yrkesroller har splittrade uppfattningar om vem som bär vilket ansvar i samband med en orosanmälan. Det visar på vikten av att ha tydliga rutiner för hur oro kring ett barn ska hanteras. Sådana rutiner skapar också trygghet för skolpersonalen, då de klargör vilket ansvar och vilka förväntningar som gäller för varje yrkesroll.

En ungdom berättar om en positiv erfarenhet där skolan gjorde en orosanmälan till socialtjänsten. Det som var avgörande för den positiva upplevelsen var dels det sätt på vilket läraren och kuratorn samarbetade kring sin oro och dels att läraren – som ungdomen först anförtrött sig åt – följde med till kuratorn och deltog i samtalet som stöd. En annan viktig faktor var att kuratorn inkluderade ungdomen i processen och gjorde hen delaktig i orosanmälan. Dessutom fanns läraren kvar som stöd även efter att anmälan skickats vidare till socialtjänsten.

”Alltså om jag sa till en lärare så tror jag hen skulle tycka det var konstigt för det är inget man pratar om. Jag är orolig för hur dom skulle reagera också att jag inte vill att någon ska prata med mina föräldrar eller med soc. Kuratorn pratar jag inte alls med för jag tycker det är svårt med nån man inte känner alls...”

UNGDOMARNA VILL:

- ha en tillgänglig elevhälsa som de har ett ansikte på.
- få information om socialtjänsten och orosanmälan för alla elever.
- få information om anmälningsskyldighet på förhand.

Under en orosanmälan

”Jag fick panik varje gång jag fick en orosanmälan. Jag visste att de skulle säga till mamma och hon skulle bli sur när jag kom hem den dagen, så jag försökte undvika henne i några dagar när det kom in orosanmälningar. Jag hade svårt att förstå varför personalen behövde skicka in nya orosanmälningar hela tiden och varför de behövde ringa min mamma i samband med det. Så efter några så slutade jag prata om mina problem för jag pallade inte komma hem till en arg och full mamma...”

ATT KOMMA HEM EFTER EN OROSANMÄLAN

Både vuxna och unga lyfter en oro för att en orosanmälan eventuellt kan resultera i att det blir värre för barnet eller ungdomen i sin situation när de kommer hem. Det kan vara svårt att veta hur föräldrarna ska reagera, speciellt om det redan är en ansträngd hemsituation. Ungdomarna beskriver hur de ibland får veta att en orosanmälan har gjorts först när de kommer hem – genom upprörda reaktioner från sina föräldrar. Ofta har de inte fått någon förvarning och har därför inte haft möjlighet att förbereda sig på de reaktioner och konsekvenser som en anmälan kan medföra.

”Det kändes överkligt för jag trodde inte det skulle hända mig. Jag minns att det bildades en klump i magen väldigt snabbt, framför allt över hur mina föräldrar skulle reagera. Skulle dom bli arga på mig för jag berättat för nån vad som hände. Jag vet att mycket tankar gick kring vad som skulle hända nu.”

Oro över konsekvenserna

Kuratorerna lyfter även att det finns en oro över konsekvenserna hemma efter en anmälan och att de ofta brottas med tankar kring om de har gjort rätt. De frågar sig om de har gjort allt de kan i sin roll som skolkurator och om ungdomen och familjen kommer få hjälp nu eller om orosanmälan inte kommer leda till något. De oroar sig också för om barnet kommer ha en säker plats att vara på, eller om det finns risk att vårdnadshavaren straffar barnet för att ha berättat.

Skuld och skamkänslor

Det är även något som ungdomarna i Maskrosbarns verksamhet ofta lyfter. Även om oron inte gäller en fysisk våldsam hemmiljö upplever ungdomarna det som mycket jobbigt och skrämmande att möta sin förälder efter en orosanmälan. De beskriver känslor av att ha svikit sin förälder och att de har satt hela familjen i en svår situation. De berättar att de behöver hantera föräldrarnas känslor som kan vara arga, ledsna, rädda eller besvikna. Många av ungdomarna berättar att de saknar stöd i hur de ska hantera just den situationen. Samtliga ungdomar i arbetet med Elevhälsoboxen vittnar om att det är en tung upplevelse, att de känner sig ensamma i situationen och att stämningen

som uppstår i familjen är jobbig under hela processen. De uttrycker att de behöver stöd och önskar att kuratorn är tydlig med att det inte har gjorts något fel genom att berätta.

ATT BEHÅLLA TILLITEN

I och med att många ungdomar inte har fått information om att en orosanmälan ska göras kommer beskedet ofta som en chock, vilket beskrivs som skrämmande och obehagligt. Det innebär för många ungdomar att de känner sig svikna och att de inte vill fortsätta ha kontakt med kuratorn. Det riskerar att göra ungdomarna ännu mer ensamma och utlämnade, särskilt eftersom socialtjänstens utredning kan ta lång tid – och ibland inte leda till någon konkret insats. Under tiden upplever många att de står utan en trygg vuxen att vända sig till.

”Jag kände mig förrådd och kommer aldrig någonsin att lita på min kurator igen och jag går undan när jag ser henne komma i korridoren.”

I den situationen ligger ett extra stort ansvar på de vuxna. I de fall där kuratorn har varit uthållig och fortsatt att söka upp dem, har de ofta kunnat återuppta relationen. Det understryker hur avgörande det är att inte släppa taget om en elev efter att en anmälan har gjorts – just då är behovet av stöd som störst. Ungdomarna beskriver den första tiden efter en anmälan som särskilt känsloladdad, med stark oro, många frågor och ett stort behov av trygghet.

Även kuratorerna beskriver att en orosanmälan kan påverka tilliten i relationen till eleven, och att det krävs arbete för att bygga upp förtroendet igen. Samtidigt betonar de att detta blir betydligt lättare om det funnits möjlighet att göra ett gott förarbete och skapa en stabil relation innan anmälan görs.

Även om alla ungdomar beskriver orosanmälningar som något skrämmande, uttrycker många samtidigt en djup tacksamhet över att någon faktiskt lyssnat, tagit deras situation på allvar och agerat. Några beskriver det som att de fick tillbaka en känsla av frihet.

UNGDOMARNA VILL:

- prata om vad som står i orosanmälan tillsammans med den som skriver den.
- få information om när en orosanmälan skickas in och vad som händer efteråt.
- få stöd av vuxna i skolan i samband med en orosanmälan.

Efter en orosanmälan

”Det var de som räddade mitt liv, hade det inte blivit en orosanmälan tror jag inte att jag hade haft ett så bra liv som jag har nu.”

BLIR DET BÄTTRE?

Tiden precis efter att en orosanmälan gjorts beskrivs som utmanande av både ungdomar och kuratorer. Det är många frågor som är obesvarade. Kommer socialtjänsten inleda en utredning? Kommer utredningen i så fall leda till en insats? Både elever och kuratorer bär på en oro över vad som faktiskt kommer att hända efter en orosanmälan – om situationen kommer att förbättras eller inte. Kuratorerna vill gärna inge trygghet och hopp till ungdomen, men beskriver hur svårt det är att inte gå i fällan att lova något de inte kan garantera. Samtidigt lyfter de sin viktiga roll i att ingjuta hopp hos eleven och fortsätta samarbeta, även om förändringen inte sker direkt.

Vad händer nu?

Även om socialtjänsten inleder en utredning, är det inte säkert att den resulterar i någon insats för ungdomen. Föräldrarna har dessutom möjlighet att tacka nej till föreslagna åtgärder. Ungdomarna beskriver att de upplever ett tomrum – ett glapp mellan att en orosanmälan görs och att eventuella insatser sätts in. Flera ungdomar vittnar om att de hamnar helt utan stöd om ingen insats blir aktuell, eftersom skolan då ofta släpper sitt ansvar samtidigt som socialtjänsten inte kliver in. Även kuratorerna beskriver att det kan vara en utmaning att hitta rätt balans i sitt stöd till ungdomen när socialtjänsten samtidigt är involverad.

Ungdomarna är oroliga för hur det ska bli och funderar mycket på hur relationen

med familjen kommer att påverkas efter en orosanmälan. De anser att det därför blir extra viktigt att följa upp deras känslor och tankar även under perioden efter det att anmälan gjorts. Ungdomarna beskriver att det ibland kan upplevas som att skolan lämnar över ansvaret till socialtjänsten samtidigt som utredningstiderna, från en ungdoms perspektiv, upplevs som långa.

Vissa ungdomar beskriver en besvikelse över att kontakten med socialtjänsten inte lett till någon förändring i familjen och att deras känsla är att orosanmälan snarare gjort saken värre. Andra ungdomar berättar att en förändring i deras situation skedde först efter att flera orosanmälningar hade gjorts. De uttrycker tacksamhet över att vuxenvärlden omkring dem inte gav upp, utan fortsatte att lyfta sin oro för hur de hade det hemma.

”Nu i efterhand har det fått mig att inte förminska min situation hemma, att vissa stunder är allvarliga men att det går att lösa genom att få rätt hjälp och det har även fått mig att växa som person och utvecklas. Jag är mer än vad som pågår hemma.”

SAMVERKAN

Kuratorerna upplever att deras möjlighet att stötta ungdomarna försvåras av att de inte har insyn i vad som sker inom socialtjänsten, och även socialtjänsten uppger att informationen de får från skolan ibland är otillräcklig.

Bristande samverkan mellan skola och socialtjänst riskerar att skapa ett glapp som i slutändan drabbar barnen. När kuratorer inte får veta vad som händer efter en orosanmälan blir det svårt för dem att följa upp och ge det stöd som ungdomarna behöver, just när situationen är som mest skör. Ungdomar kan uppleva att de lämnas i sticket – att vuxna försvinner eller inte pratar med varandra, trots att det handlar om deras trygghet och mående. Denna otydlighet och brist på samordning ökar känslan av ensamhet och misstro hos barnen, och kan i värsta fall leda till att de slutar söka hjälp helt.

SKOLANS ROLL

I Maskrosbarns arbete med Elevhälsoboxen framkom det tydligt att skolan är en oerhört viktig plats för de flesta barn och ungdomar. Ungdomarna uttrycker att de känner ett stort behov av trygga vuxna i skolan när den övriga vardagen är mindre trygg. De uttrycker en önskan om att skolan fortsatt ska vara det ”normala” i deras liv. Även om skolan inte kan ta över hela ansvaret för barn som far illa, är det viktigt att skolpersonalen ges rätt förutsättningar för att finnas där för elever som behöver extra stöd.

Under en period när barn har det jobbigt hemma kan skolan underlätta genom att sätta in extra anpassningar eller särskilt stöd där behov finns. Det kan till exempel handla om schemaanpassningar, eller att hjälpa barnet att få kontakt med andra aktörer, som exempelvis ideella organisationer, ungdomsmottagning, vårdcentral eller andra relevanta stödresurser i kommunen.

Skolan har en särskilt viktig roll i att tidigt identifiera barn som har det svårt hemma. Men efter att en orosanmälan gjorts blir skolans roll än mer central. En anmälan leder inte alltid till att barnets hemsituation förbättras direkt – och därför måste skolan fortsätta vara ett stöd och en trygghet under hela processen, med målet att varje barn ska ges bästa möjliga förutsättningar att utvecklas och lyckas i sin utbildning.

”En socanmälan som inte leder någonstans är bättre än en anmälan som aldrig hänt.”

UNGDOMARNA VILL:

- att vuxna fortsätter finnas där även efter att orosanmälan är gjord.
- få hjälp att hitta fler trygga sammanhang.
- ha hjälp av vuxna i skolan att hitta andra stöd och trygga platser.
- kunna få anpassningar i skolan om det är jobbigt hemma.

Slutord från Maskrosbarn

När vuxna jobbar tillsammans över yrkesgränser blir vi starkare. När vi dessutom gör det tillsammans med barnen själva, så ökar chanserna att vi hittar lösningar som faktiskt fungerar.

Under arbetet med Elevhälsoboxen har det blivit tydligt att det finns många engagerade personer inom både skola och socialtjänst som varje dag kämpar för att göra det bättre för barnen de möter. Det finns utmaningar på vägen, men vi tror på kraften i samarbete och på viljan att göra skillnad när rätt förutsättningar kommer på plats. Elevhälsoboxen är framtagen tillsammans med ungdomar för att vara ett stöd vid orosanmälan: ett konkret, lättillgängligt verktyg som utgår från det barnen själva tycker är viktigast i ett av skolans kanske svåraste uppdrag. Filmer, övningar, reflektionsfrågor och handfasta tips bidrar till att det blir lite lättare att prata om det svåra, och att fatta kloka beslut tillsammans med barnet.

Den här lägesrapporten och Elevhälsoboxen är framtagen tillsammans med ungdomar som vet hur det känns när livet hemma är tufft, men som också vet hur mycket det kan betyda när en vuxen verkligen ser dem och står kvar när det gungar. Deras erfarenheter, tankar och tips genomsyrar hela materialet.

Vi hoppas att du som jobbar med barn och unga ska känna att du får med dig både kunskap och kraft att våga fråga, våga agera – och våga göra skillnad.

”Mitt liv
förändrades
när en vuxen
såg mig.”

På barnrättsorganisationen Maskrosbarn har vi sedan 2005 arbetat med att förbättra levnadsvillkoren för de 700 000 barn i Sverige med föräldrar som har ett missbruk, en psykisk sjukdom eller som utsätter dem för våld. Hos oss får barn mellan 13–19 år chansen att berätta om sina svåra hemförhållanden, kanske för allra första gången. Hos oss får barnen långsiktigt stöd, en gemenskap och möjlighet att förändra sitt eget liv.

På barnens uppdrag bedriver vi även ett kunskapshöjande arbete för alla som arbetar med barn i utsatthet, samt ett påverkansarbete för att förbättra lagar, processer och system. Vi samarbetar med kommuner, regioner, myndigheter och andra aktörer som möter vår målgrupp runt om i hela Sverige. Läs mer på **maskrosbarn.org**.